

УДК 913 (477)/Ф55

ЧЕРНОВА Г.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ
ТЕРИТОРІАЛЬНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Постановка теми дослідження. Трансформація суспільних відносин, що відбувається в Україні, передбачає структурну перебудову господарського комплексу з тим, щоб якнайкраще задовольнити потреби населення у різноманітних послугах, в т.ч. і рекреаційних. Внаслідок цього посилюється

потреба у подальшому вдосконаленні геопросторової організації територіально-рекреаційних комплексів (ТРК) різних таксономічних рівнів. Зважаючи на це, а також на значний рекреаційний потенціал різних регіонів України, виникає потреба наукового обґрунтування рекреаційної діяльності, створення найбільш відповідних умов для відпочинку людей.

Співвідношення, взаємне розміщення та взаємозв'язки різних форм геопросторового зосередження рекреаційної діяльності характеризується функціонально-територіальною структурою ТРК. Вона відображає розміщення рекреаційних закладів певними територіальними сукупностями у вигляді рекреаційних пунктів, центрів, вузлів, районів – елементів внутрішньої будови комплексу, певний склад різних форм територіально-рекреаційних поєднань, які сформувались внаслідок галузевого і територіального поділу праці, кооперування, спеціалізації, територіальної концентрації рекреаційних закладів та дії закономірності комплексності [5].

Аналіз останніх досліджень з проблематики. Питання вивчення функціонально-територіальної структури ТРК займають вагоме місце в суспільно-географічних дослідженнях науковців. Серед авторів, які розглядали питання структурного аналізу територіально-рекреаційних комплексів регіонів в останні роки, слід назвати О.О. Бейдика, В.І. Мацолу, В.А. Калитюка, І.В. Смаля, Л.П. Царика, А.Г. Кривець, І.М. Філоненко, Л.М. Черчик та інших [1, 3, 6, 8, 10, 11, 12].

В літературі запропоновано досить багато таксономічних класифікацій рекреаційних утворень. Так, Н. Шеломов виділяє такі ієрархічні рівні: установа, комплекс, функціональна зона, курорт, район, регіон, країна. У Є. Котлярова – чотирьохступенева система таксономічних одиниць: республіка (край, область), район, рекреаційна місцевість, рекреаційний мікрорайон [7]. М. Мироненко та І. Твердохлебов виділяють рекреаційну зону, рекреаційний макрорайон, рекреаційний мезорайон, рекреаційний мікрорайон, рекреаційний комплекс [9]. Кожна з цих класифікацій має своє підґрунтя і часто в різні терміни автори викладають одну і ту ж суть з незначними відмінностями. М. Долішній, М. Нудельман та К. Ткаченко, розглядаючи Карпатський рекреаційний комплекс використали наступну таксономію: рекреаційний пункт, рекреаційний центр, рекреаційний вузол, рекреаційний підрайон, рекреаційний район [2]. Це, на нашу думку, найбільш вдале поєднання функціонально-галузевого та територіального підходу до ранжування рекреаційних утворень на рівні регіону.

Основою практичних розробок і вихідними положеннями поділу рекреаційного господарства на територіальні частини є принципи рекреаційного районування: *принцип об'єктивності* – виділення районів на основі об'єктивного процесу районоутворення, що проявляється у формуванні цілісних територіальних динамічних систем – рекреаційних районів; *генетичний принцип* – виділення районів на основі історичного аналізу територіальної організації рекреаційного господарства і прогнозу його розвитку; *соціально-економічний* – сприяння більш повному задоволенню рекреаційних потреб населення, раціональному використанню рекреаційних ресурсів, підвищенню ефективності територіального поділу праці та інтеграції рекреаційних функцій, зниженню суспільних витрат на виробництво туристських послуг; *принцип єдності рекреаційних районів з адміністративно-територіальним поділом*, що дозволяє стримувати рух туристських потоків, координувати розвиток усіх галузей в районі, уникнути

конфліктних ситуацій у використанні трудових та земельних ресурсів. Результатом районування виступає район як регіональна модель, що відображає результати географічного поділу праці в галузі рекреаційного обслуговування.

Цілі статті. Розгляд функціонально-територіальної структури ТРК Вінницької області як одного з перспективних регіонів України, є основною ціллю даного дослідження. Відповідно до внутрішньорегіональних особливостей рекреаційної спеціалізації Вінниччини, у дослідженні поставлено за мету проаналізувати зв'язок між рекреаційною спеціалізацією та характером територіальної організації рекреації у регіоні.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи характер рекреаційної спеціалізації та ступінь її розвитку, рівень рекреаційної освоєності території, схожість проблем перспективного розвитку з позицій рекреації, наявність рекреаційних ресурсів та їх територіальні комбінації, керуючись принципом єдності рекреаційного районування з адміністративно-територіальним поділом, ми пропонуємо виділити на території Вінницької області 55 елементів територіальної структури: 5 сформованих рекреаційних районів (Північний (Верхньобузький), Центральний (Середньобузький), Західний (Середньомурафський), Південний (Придністровський), Південно-Східний та Північно-Східний рекреаційний район, що знаходиться на стадії формування; 13 рекреаційних центрів; 36 самостійних рекреаційних пунктів.

Особливістю територіальної структури рекреаційного комплексу Вінницької області є нерівномірність розміщення її окремих елементів (центрів і пунктів), що сформувались вздовж річок, зокрема Південного Бугу та Дністра; на території області відсутні сформовані рекреаційні вузли, Вінниця – найбільший рекреаційний центр області, одночасно виконує функції організаційного ядра обласного територіально-рекреаційного комплексу; рекреаційні центри області двох типів: галузеві та поліфункціональні; найбільшими центрами є Хмільник, Могилів-Подільський, Тульчин та Немирів.

Найбільш сформованим є **Центральний (Середньобузький)** рекреаційний район, що розташований в середній течії річки Південний Буг. Район охоплює території Вінницького, Тульчинського, Тиврівського, Немирівського, Тростянецького та Гайсинського адміністративних районів і займає площу 6260 км². Виконує оздоровчо-спортивно-лікувально-пізнавальну функцію. На його території розміщуються 17 оздоровчо-лікувальних закладів (9 з 23 санаторіїв області та 3 бази відпочинку), в яких щорічно відпочиває і оздоровлюється близько 10 тис. чол. Розвитку пізнавального туризму сприяють численні архітектурні, археологічні та історичні пам'ятки (33,4% від загальної кількості пам'яток області).

Центральний рекреаційний район має 124 об'єкти природно-заповідного фонду (у тому числі 12 – загальнодержавного значення). Розвитку рекреаційного процесу сприяють значна транспортна доступність і висока забезпеченість закладами інфраструктури. Тут діє 1287 закладів торгівлі і 345 ресторанного господарства, 12 готелів. На території Центрального рекреаційного району можна виділити 5 рекреаційних центрів та 12 рекреаційних пунктів.

Важливу роль у формуванні територіально-рекреаційного комплексу області відіграє рекреаційний поліфункціональний центр *Вінниця*. Територія міста перевищує 6094 га. На цій площі проживає понад 400 тис. чол. Вінниця знаходиться у вузлі залізничних, автомобільних магістралей та повітряних трас, має досить забезпечену матеріально-технічну базу: 8 готелів місткістю 532

номери («Поділля», «Україна», «Вінниця», «Південний Буг», «Гостинний двір» та ін.), 4 санаторії, з них 3 дитячі («Радон», імені М.Коцюбинського, кардіоревматологічний) на 460 місць, 3 санаторії-профілакторії («Супутник», «Педагог», «Медик») на 200 місць, 161 заклад ресторанного господарства («Першотравневий», «Кумбари», «Кельце», «Бахус», «Брістоль», «Європа» та багато інших), мережу торговельних закладів складають 399 магазинів та 164 кіоски, є 2 автовокзали і 2 автостанції, залізничний вокзал, адресне та довідкове бюро, виклик таксі. Екскурсійні послуги надають 35 туристичних підприємств (92% від їх загальної кількості по області), найпотужнішими з них є ЗАТ «Вінницятурист», ПП «Укрвіза», ТОВ "Вінницьке бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник», ПП «Спадщина», ПП «Вінтур-плюс». Крім того у Вінниці знаходиться 175 історико-культурних пам'яток, 12 об'єктів природно-заповідного фонду. До послуг рекреантів 2 театри: академічний музично-драматичний театр ім. М.Садовського та театр ляльок, філармонія, парки культури і відпочинку ім. Горького та «Дружби народів».

Важливими лікувально-пізнавальними рекреаційними центрами є Тульчин (ортопедичний дитячий санаторій на 110 місць, музеї М.Д. Леонтовича, краєзнавчий, готель «Подільська» місткістю 21 номер); Немирів (санаторій «Авангард» на 428 місць, літературний музей); Ладижин (дитячий санаторій «Подільський Артек» на 510 місць, санаторій-профілакторій Ладижинської ТЕС на 50 місць, готель «Добробут» місткістю 17 номерів), лікувально-оздоровчим центром є с. Степашки Гайсинського району (2 бази відпочинку «Енергетик» на 240 та 50 місць, дитячий оздоровчий табір «Супутник» на 240 місць).

Серед рекреаційних пунктів району слід виділити: лікувально-пізнавальний – с. Тиманівка Тульчинського району (музей О.В. Суворова, тубсанаторій на 25 місць), лікувальний – с. Сокинець Немирівського району (дитячий санаторій «Сокинець» на 210 місць); оздоровчі: м. Гнівань (база відпочинку «Будинок рибалки» на 17 місць), с. Журалівка Тульчинського району (оздоровчий дитячий табір імені Желюка на 200 місць), с. Ободівка Тростянецького району (оздоровчий табір «Сосновий бір» на 200 місць), с. Селище Тиврівського району (санаторій – профілакторій «Сосновий бір» на 50 місць, оздоровчий дитячий табір «Маяк» на 320 місць), с. Вовчок Немирівського району (профільний навчально-оздоровчий заклад «Дружба» на 250 місць); пізнавальні: м. Гайсин (готель місткістю 30 номерів), смт. Тиврів (краєзнавчий музей), смт. Брацлав (готель місткістю 2 номери), с. Новоселівка Гайсинського району (музей гончарного мистецтва братів Герасименко), смт. Вороновиця Вінницького району (музей історії авіації та космонавтики).

Найважливішими об'єктами туризму Центрального рекреаційного району є Миколаївська церква (1746 р.), костюл 1610-1617 рр., церква євангельських християн – баптистів «Віфанія», музей-садиба М.І. Пирогова, літературно-меморіальний музей М.М. Коцюбинського, садиба Грохольських в районі П'ятничан, споруди фортифікаційного комплексу «Мури» - пам'ятка архітектури поч. XVII ст., могила П.К. Запорожця, пам'ятники М. Коцюбинського, Т. Шевченка, М. Пирогова, О. Горького в м. Вінниці; ставка Гітлера «Вервольф» с. Коло-Михайлівка Вінницького району; музей історії авіації, Михайлівська церква (1752 р.) в смт. Вороновиця Вінницького району; палац С.Ф. Потоцького, краєзнавчий музей, Домініканський костюл 1780 р., Успенська церква 1789 р., пам'ятники О.В. Суворова, О.С. Пушкіна та М.Д. Леонтовича в м. Тульчині; музей О.В.

Суворова в с. Тиманівка Тульчинського району; палац Потоцьких-Щербатових, літературний музей, пам'ятники М. Вовчок та М. Некрасову, скіфське городище VII-I ст. до н.е. в м. Немирові; пам'ятник Д.Нечаю в смт. Брацлав Немирівського району; пам'ятник на місці битви військ Б.Хмельницького в с. Четвертинівка Тростянецького району; музей гончарного мистецтва братів Герасименко в с. Новоселівка Гайсинського району; палацовий комплекс в с. Верхівка Тростянецького району; музей фольклориста Г. Танцюри в Гайсині та багато інших.

Північний (Верхньобузький) рекреаційний район розміщений у верхній течії р. Південний Буг, його площа становить 3350 км². Він охоплює Хмільницький, Калинівський та Літинський адміністративні райони. Має найбільші в області запаси мінеральних радонових вод та лікувальних грязей, 23 об'єкти природно-заповідного фонду (у т.ч. 6 – загальнодержавного значення), близько 373 історико-культурних пам'яток. Із інфраструктурних закладів – готель (м. Хмільник), 330 закладів торгівлі та 96 – ресторанного господарства, 7 санаторно-курортних закладів (23,3% від загальної їх кількості в області), в яких щорічно оздоровлюються близько 20 тис. чол.

На території Північного рекреаційного району можна виділити в якості основного притягуючого ядра лікувально-пізнавальний рекреаційний центр м. Хмільник (7 санаторіїв на 2624 місця готель місткістю 11 номерів, відділення ЗАТ «Вінницятурист», мінеральні радонові води та лікувальні грязі, архітектурні пам'ятки); 5 рекреаційних пунктів: оздоровчий - с. Сосни Літинського району (профільний навчально-оздоровчий заклад «Казкова долина» на 300 місць); пізнавальні: смт. Літин, с. Хомутиці Калинівського району, с. Дяківці Літинського району, с. Порик Хмільницького району.

Об'єктами туризму є: костюл Усікновення глави Іоанна Предтечі (1603 р.), палац Ксідо архітектора І.Фоміна в м. Хмільник; музеї: українського письменника М.П. Стельмаха в с. Дяківці Літинського району, поета-класика С.В. Руданського в с. Хомутиці Калинівського району, Героя Радянського Союзу та національного героя Франції В.В. Порика в с. Порик Хмільницького району, краєзнавчий в смт. Літин; Вознесенська церква (1777 р.) в с. Уланів Хмільницького району тощо.

Південний (Придністровський) рекреаційний район розташований в басейні Дністра і об'єднує території Муровано-Куриловецького, Могилів-Подільського, Чернівецького та Ямпільського адміністративних районів. Площа його – 3190 км². Кліматичні та гідрологічні ресурси, потужний історико-культурний потенціал активно використовуються в рекреації. Домінуючою є оздоровчо-пізнавальна функція, в районі сприятливі умови для всіх видів рекреаційної діяльності – лікування, спортивного туризму, пляжно-купального відпочинку, екскурсійної діяльності, мисливства, рибальства.

На території Південного рекреаційного району можна виділити 2 рекреаційних центри (міста Могилів-Подільський, Ямпіль) та 3 рекреаційних пунктів: пізнавальні - с. Буша Ямпільського району, смт. Чернівці і оздоровчий – с. Петрошівка Ямпільського району. Придністровський рекреаційний район має 64 об'єкти природно-заповідного фонду (у т.ч. – 12 загальнодержавного значення), 537 історико-культурних пам'яток, родовище столової мінеральної води «Регіна» (с. Житники Муровано-Куриловецького району) на базі якого слід передбачити будівництво кемпінгу, будинку відпочинку. Ядром району є м. Могилів-Подільський – поліфункціональний рекреаційний центр, в якому розміщені: дитячий легеневий тубсанаторій на 40 місць, пансіонат з лікуванням «Дністер» на

400 місць, дитячий оздоровчий табір «Наддністрянський Артек», два готелі місткістю 12 і 10 номерів, бюро подорожей та екскурсій ЗАТ «Вінницятурист», краєзнавчий музей. У пізнавальному рекреаційному центрі Ямполі розташований готель місткістю 20 номерів, музей художнього мистецтва. Обслуговування рекреантів на території району здійснюють заклади інфраструктури: три готелі, 276 закладів торгівлі і 118 ресторанного господарства, два санаторії і пансіонат з лікуванням, де щорічно оздоровлюються близько 2,5 тис. чол.

Об'єкти туризму: Миколаївська (1754 р.), Георгіївська (1805-1819 рр.) церкви, краєзнавчий музей у м. Могилів – Подільський, скельний монастир XI ст. в с. Лядова Могилів-Подільського району, залишки турецької фортеці в с. Озаринці Могилів-Подільського району, палац XVIII – поч. XIX ст. в Мурованих Курилівцях, історико-культурний заповідник «Буша» та геологічна пам'ятка природи «Гайдамацький яр» в с. Буша Ямпільського району, садиба в с. Котюжани Муровано-Куриловецького району, пам'ятник І. Гонті в смт. Чернівцях, музей мистецтва в м. Ямполі, Григорівське городище скіфських часів Могилів-Подільського району, с. Клембівка Ямпільського району – центр народної вишивки, церква, розписана художником В.А.Тропіним в с.Кукавка Могилів-Подільського району тощо.

Західний (Середньомурафський) оздоровчо-пізнавальний рекреаційний район розташований в межах Барського, Жмеринського та Шаргородського адміністративних районів, займає площу 3400 км². Це один з найменших за площею рекреаційних районів області, проте висока транспортна доступність, наявність двох санаторіїв (Северинівський та Маньківський тубсанаторії – на 100 і 60 місць), санаторію-профілакторію «Залізничник» на 50 місць, в яких щорічно оздоровлюється 600 чол., три позаміських оздоровчих дитячих табори, 434 історико-культурних пам'яток, 43 об'єкти природно-заповідного фонду (у т.ч. 3 загальнодержавного значення) визначають формування потужного рекреаційного процесу. Тут нараховується три приватних, офіційно зареєстрованих садиби (сільський зелений туризм – м. Бар), два готелі, 409 закладів торгівлі та 115 ресторанного господарства. Негативним фактором виступає недостатня забезпеченість санаторно-курортними закладами та підприємствами готельного господарства.

На території рекреаційного району можна виділити два рекреаційні центри – Шаргород та Бар, які виконують пізнавальну функцію (два готелі, місткістю 29 номерів та краєзнавчі музеї) та 6 рекреаційних пунктів: м. Жмеринка (санаторій-профілакторій), с. Северинівка Жмеринського району (тубсанаторій), с. Маньківці Барського району (дитячий тубсанаторій) – лікувальні; с. Клекотина Шаргородського району (оздоровчий табір імені В. Загурського), с. Митки Барського району (дитячий оздоровчий табір імені Медвецького на 240 місць) – оздоровчі, смт. Браїлів (музей П.І. Чайковського) – пізнавальний.

Об'єкти туризму: Успенський собор XVIII ст., костюл Святої Анни 1811 р. в м. Бар, залишки Барської фортеці; костюл Святого Флоріана (XVIII ст.), єврейський штедл (містечко) – релікт раннього середньовічного будівництва, Миколаївський монастир в м. Шаргороді; Троїцький монастир (1767-1778 рр.), музей П.І. Чайковського в смт. Браїлові Жмеринського району; пам'ятник Устиму Кармалюку в с. Кармалюковому Жмеринського району; Покровська 1700-1702 рр., Миколаївська церкви 1752 р. в с. Лозова Шаргородського району; палац XIX ст. в с. Чернятин Жмеринського району та ін.

На даний час йде процес формування **Північно-Східного** оздоровчо-

спортивно-пізнавального рекреаційного району, зважаючи на його значний рекреаційний потенціал. Він включає Козятинський, Погребищенський, Оратівський, Липовецький та Іллінецький адміністративні райони, займає площу – 5070 км², має високу транспортну доступність. На його території розміщується дитячий тубсанаторій «Лісова пісня» на 60 місць (с. Кашперівка Козятинського району), в якому щорічно оздоровлюється близько 350 дітей, оздоровчий позаміський дитячий табір «Пролісок» на 240 місць (с. Йосипівка Козятинського району), два готелі місткістю 20 номерів, 472 заклади торгівлі і 98 ресторанного господарства, 31 об'єкт природно-заповідного фонду. На сучасному етапі в районі немає рекреаційного центру, в якому були б наявні декілька об'єктів рекреаційної діяльності. На нашу думку, в перспективі такими центрами можуть стати міста Козятин та Погребище. В межах району можна виділити 5 рекреаційних пунктів: пізнавальні – міста Козятин, Погребище, Оратів, оздоровчий с. Йосипівка та лікувальний с. Кашперівка.

Північно-Східний рекреаційний район має низький рівень розвитку, негативними факторами виступають недостатня забезпеченість готельними підприємствами, лікувальними та оздоровчими закладами. Але, зважаючи на високу транспортну доступність та значний історико-культурний потенціал (839 пам'яток), при вирішенні проблем з інфраструктурним забезпеченням район має великі перспективи.

Об'єкти туризму: Михайлівська церква 1764 р. в с. Дашів Іллінецького району, церква Параскеви поч. XIX ст. в с. Нова Прилука Липовецького району, поселення трипільської культури поблизу сіл Вербівка та Кришопівка Іллінецького району, палаци поч. XVIII-XIX ст. в с. Нападівка Липовецького району, в с. Стара Прилука Липовецького району, вокзал в Козятині, церква-мавзолей 1910 р. та садиба XIX ст. в с. Круподеринці Погребищенського району, пам'ятник на місці страти ватажків українського козацтва В. Кочубея та І. Іскри в с. Борщагівці Погребищенського району, краєзнавчий музей в смт. Оратів та інші.

Південно-Східний лікувально-оздоровчо-спортивний рекреаційний район має площу 5200 км² і включає території 6 адміністративних районів – Теплицького, Бершадського, Чечельницького, Піщанського, Крижопільського, Томашпільського. Це другий за площею район області. Район характеризується наявністю значного природно-рекреаційного потенціалу, має 485 історико-культурних пам'яток, 2 оздоровчих позаміських дитячих табори, 2 дитячих санаторіїв, в яких щорічно оздоровлюються близько 1,7 тис. дітей, 5 готелів, 446 закладів торгівлі та 122 ресторанного господарства.

На території району можна виділити 3 рекреаційних центри, провідну роль відіграє поліфункціональний центр Крижопіль (дитячий санаторій «Зелена діброва» на 320 місць, оздоровчий дитячий табір «Мрія», готель «Колос» на 11 номерів), пізнавальний центр Бершадь (готель «Поділля» місткістю 41 номер, краєзнавчий музей) та лікувально-пізнавальний с. Заболотне Крижопільського району (дитячий санаторій імені Заболотного на 60 місць, музей мікробіолога Д.К. Заболотного), а також 5 рекреаційних пунктів: оздоровчий смт. Теплик (оздоровчий дитячий табір «Ровесник») та пізнавальні с. Марківка Теплицького району (музей М.Д. Леонтовича), с. Вільшанка Крижопільського району (музей письменника М.П. Трублаїні) та смт. Томашпіль (однойменний готель на 36 номерів), смт. Піщанка (2 готелі, місткістю 7 та 15 номерів).

Об'єкти туризму: краєзнавчий музей в м. Бершадь; палац поч. XIX ст.,

коостьол 1770 р. в с. Комаргород Томашпільського району; Успенська церква 1767 р. в с. Марківка Томашпільського району, палац поч. XIX ст. в с. Чорномин Піщанського району, городище – археологічна пам'ятка трипільської культури с. Стіна Томашпільського району, меморіальний музей і могила академіка Д.К. Заболотного в с. Заболотне Крижопільського району, Бондурівське городище IV ст. в Чечельницькому районі тощо.

Висновки. Подальший розвиток рекреаційного комплексу Вінниччини потребує підвищення інвестицій в соціальну сферу, що дозволить забезпечити будівництво нових та реконструкцію існуючих рекреаційних об'єктів, особливо матеріально-технічної бази їх функціонування. Для того щоб підвищити престижність відпочинку на території Вінниччини необхідно впроваджувати продуману приватизацію рекреаційних об'єктів, особливо інфраструктурних та розширювати набір рекреаційних послуг та видів дозвілля.

В сучасних умовах ринкової трансформації господарського комплексу Вінницької області, необхідне визначення ролі та місця туристсько-рекреаційних районів як головного чинника збереження та охорони навколишнього природного середовища. Формування рекреаційних районів повинно сприяти розвитку слабоосвоєних територій області і вирішенню таких соціальних проблем як працевлаштування та забезпечення житлом.

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: Видавн. Київського ун-ту, 2001. – 395 с. 2. Долишний М.И., Нудельман М.С., Ткаченко К.К. и др. Карпатский рекреационный комплекс. – К.: Наукова думка, 1984. – 184 с. 3. Иванух Р., Кривець А. Рекреаційно-туристичний комплекс Поділля і проблеми його перспективного розвитку // Регіональна економіка. – 1997. – № 4. – С. 85-94. 4. Иванух Р., Жученко В. Стратегічні проблеми розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України // Економіка України. – 1997. – № 1. – С. 65-71. 5. Ішук С.І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації: Навч. посібн. – К. – 2003. – С. 6-38. 6. Калитюк В.А. Рекреаційно-туристичний комплекс в умовах ринку. – Львів. – 1999. – 162 с. 7. Котляров Е.А. География отдыха и туризма. Формирование и развитие территориальных туристических комплексов. – М.: Мысль, 1978. – 239 с. 8. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України. – Львів. – 1997. – 259 с. 9. Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т. Рекреационная география. – М.: Изд. МГУ, 1981. – 208 с. 10. Смалъ І.В. Територіальна структура рекреаційної системи Чернігівської області України. – Автореф. дис... канд. геогр. наук: 11.00.02. – Ін-т географії НАН України. – К., 1992. – 19 с. 11. Філоненко І.М. Територіально-рекреаційний комплекс Чернігівської області (суспільно-географічне дослідження). – Автореф. дис... канд. геогр. наук: 11.00.02. – 2004. – 19 с. 12. Черчик Л.М. Формування та розвиток територіально-рекреаційної системи регіону (на прикладі Волинської області). – Автореф. дис... канд. геогр. наук. – Львів, 1999. – 15 с.

In the article are examined the special features of the functional - territorial structure TRK of Vinnitsa region.

